

PŮSOBENÍ BAREV

Hana Jankovská

Při pohledu na barevná okna Goetheana, kde barvy jako „činy a utrpení světla“ působí nejprve na smysly člověka, skrze ně pak ovlivňují pocity, a pak „se ti zjeví duševní síly“, cítíme, že Goethe mluvil o smyslově-mravním působení barev, protože barvy působí ze sféry intuice jako odlesk v zemském citu a vůli. Rudolf Steiner např. v některých svých přednáškách uvádí, že duchovní svět se projevuje barvami a zněním tónů, a „skutečné vyšší poznávání je dosaženo teprve tehdy, když je imaginace prožívána tak, že člověk v ní barvy pouze nevidí jako ve fyzickém světě, ale zároveň je prožívá“.)

Člověk musel opustit stav, kdy se svým astrálním tělem žil v proudící barevnosti, aby mohl vyvinout sebevědomé Já. Rudolf Steiner v přednášce *Wege zu einen neuen Baustil* již v r. 1914 mluví o tom, že člověk se svým vědomím Já vyčnívá z moře barev a světla a tuto schopnost vyčnívat mu dává právě toto vědomí Já. Naproti tomu zvířata „žijí jakoby pod povrchem moře barev a světla“ a některá vstupují se svým astrálním tělem do tak těsného vztahu, že přejímají barvy ze svého okolí, např. zabarvení písku.⁷

Je úkolem člověka, aby opět hledal ztracenou cestu a našel proudící barevné vlnění, které opustil k rozvoji svého Já, jako ten, kdo pozoruje moře, z něhož vystoupil. Dnes již žijeme v době, kdy musí nastat opětné ponoření se do duchovních proudů přírodních mocností, nemá-li společný život člověka s tímto světem nadobro odumřít. Nesmíme pouze na barvy jen zevně zírat, případně jimi něco nabarvit jako zevním nátěrem, ale musíme najít možnost, jak s barvou žít, spoluprožívat její vnitřní vůli k životu.⁷

Z původní schopnosti éterického těla nám zůstala jen schopnost vidět éterické barvy v auře. Když barvy a dojmy z nich plynoucí vnímáme pouze zvnějšku, už nevidíme, jak všude s barvou červeně nebo zeleně prýští také duch červeně nebo zeleně, modře a podobně. Tyto bytostné obrazy barev lze vidět, tj. nechat se jimi pronikat v duchovním světě, kde např. nálada pokory vystupuje jako zážitek barvy modré nebo modrofialové, jak je to pro naše fyzické oči ztvárněné barevnými okny Goetheana. Jestliže má do prostoru určeného k duchovním účelům pronikat bílé sluneční světlo - král tohoto světla - jak bylo nazýváno ve středověku jako smyslový obraz aurického světla duchovního Slunce skrze medium barev, které je nám bílým slunečním světlem zakryto, pak barevná skleněná okna Goetheana v tomto pojetí znamenají něco zcela nového. Je-li v Goetheanu vše pohybem a proměnou, pak o působení barev při prohlídce oken to platí dvojnásobně. Duha barev zde není ve skle zmrazená a uvězněná, ale působí jako žití a vznikání. Při prohlídce broušených barevných skel jsme vystaveni sjednocujícímu působení barvy skrze světelné obrazy vzniklé slunečním zářením pronikajícím okny. Prožívání barvy se nám stává cestou k obrazu, obraz se stává cestou, kterou se duše rozšiřuje a tvoří, jak je to znázorněné v 13. obrazu *Probuzení duší*:

*Budeš-li se vážit toho,
co nehledané se ti ukazuje v hledání,
světlo mnoha barev tě učiní silným
a pronikne tě bytostnými obrazy,
protože ti je zjeví duševní síly.*

Člověk přijímající nějaký vjem od zevního světa přijímá ve skutečnosti do svého vědomí jen docela malou část toho, co na něho vlastně dotírá, co na něho útočí, co *nehledané se ti ukazuje v hledání*. Toto nehledané je vlastně základem léčivé terapie barvami. Světlo a barvy obsahují mnohem více než tuto malou část, obsahují mnohem více, než co přichází člověku do vědomí. Vždy tomu tak nebude, ale zatím to tak je. Zatím máme ve svém vnímání barvy skutečně pouze čtvrtinu (symbol Země) toho, co nás chce doslova zaplavit. „Ty ostatní tři čtvrtiny do nás vnikají, ale my si to neuvědomujeme. Když tedy máme vjem barvy, přes plochu barevného vjemu do nás vniká tvořivá imaginace, inspirace a intuice, obohacují nás, léčí nás, ale my o tom ve svém vědomí zatím nemůžeme nic vědět.“) Barvy jsou jakési hvězdné, světelné písmo, vyslovované bytostmi v duchovním světě.

Červená barva volá člověka k silou naplněnému poznání a *životem v červení se učíme modlitbě*, jak uvádí Rudolf Steiner v přednášce O uměleckém a morálním prožívání barev. To člověk pozná, může-li v červené barvě prožívat např. vyzařování božského hněvu, který je namalovaný na nástrojných malbách ve Velkém sále v Goetheanu. Tím se prožitek červeně nekonečně prohlubuje, jak je zřejmé ze slov Jana ve 12. obraze *Probuzení duší*:

*V něžné červení duchovního světa...
jsem cítil, jak barvy zjasněné duchem
se touží spatřit v samotných duších.*

„A potom pochopíme, co je naznačeno v mém prvním a druhém mystérijním dramatu, jak plocha barvy se nám stává něčím překonaným, protože spolu s barvou jdeme do vesmíru. Může vzniknout pocit jako např. ten, co ožívá ve Straderovi při prohlížení Capesiova obrazu, když říká: „To plátno bych nejraději prorazil“!.

Tak můžeme při pozorování motivů oken objevit jednu zvláštnost, jednu z mnohých, které nás při prohlídce oken čekají. Pokud by lidé při pronikání do vyšších světů hledali čtvrtý rozměr, byli by zklamání, protože při přechodu z fyzického světa do světa duchovního se neobjeví čtvrtý rozměr, ale mizí třetí prostorová dimenze, vžívá se do barvy a „pozorovatel se vrací k druhému rozměru. A dále se můžeme vrátit i k prvnímu rozměru“.19* Proto se nám motivy oken zdají „velmi rychle načrtnuté, skoro dětsky nešikovné“, jak píše Asja Turgeněvová ve svých Vzpomínkách.

„Zeleň představuje mrtvý obraz života, život se smrtí utváří v obraz zeleně. S tímto zeleným okolím se stýkáme všude. Rostliny můžeme vnímat jen z toho důvodu, že obsahují mrtvé látky, a proto jsou také rostliny zelené. Původ zelené barvy v rostlinném světě musíme hledat v odloučení Měsíce od Země. Následkem toho rostlina nemůže být bezprostředně vystavena tomu, čím jsou na Zemi měsíční síly, ale přijímá z kosmu jen povahu obrazu. Zeleň je mrtvým obrazem života. Samotný život nevidíme.“

V zelené barvě člověk může zažít duševní stav uklidňující rovnováhy zviditelněný právě v této barvě. Při pohledu na zelená okna Goetheana se nachází v uklidňující rovnováze mezi zpět dolů se táhnoucí ahrimanskou silou, která stlačuje, a mezi nahoru se vzpínajícími obrazy přání Lucifera, mezi tíhou a lehkostí, mezi ochraňující temnotou a oslepujícím jasnem. Je to podobný stav, projevující se nám jako stav rovnováhy v rostlině, která tvoří ze zemské temnoty a slunečního jasnu.

Nejčistšímu bodu duševního vnímání odpovídá vnímání modré barvy, kde z dálav vesmíru zaznívají tóny hudby sfér, kde působí vlny hvězd ve zvěrokruhu a duše v sobě se ohraničující modré barvě začíná pociťovat své vlastní Já. Zatímco ponořením se do zelené barvy prožíváme probuzení egoistických sil, ponořením se do modré barvy pociťujeme překoná

vání tohoto egoismu, cítíme, že musíme vyvinout oddanost, abychom se mohli prožívat makrokosmicky.

Bytí v čase, které je prožíváním v proměnách života, nachází svůj výraz ve vytváření a zanikání v morálním prožívání fialové barvy, která představuje spojení dvou barev - červené (mužský duchovní princip) a modré (ženský duchovní princip). Ve světlefialové barvě se iniciačnímu poznání projevuje astrální sféra.

Kde však duše prožívá to duchovní v plné čistotě, nachází tento zážitek barevné vyjádření v barvě, která se nejvíce podobá barvě broskvových květů. Okna barvy broskvových květů jsou umístěna až po proměně, která je vyjádřená ve fialové barvě.

„Nejpodobnější barvu, která by se dala přirovnat k barvě zdravého člověka, můžeme najít na jaře v přírodě v čerstvě rozvitých květech broskve. Jiná barva podobná lidskému inkarnátu v přírodě není. Ale sestoupí-li barva inkarnátu k zeleni, člověk se cítí být nemocný. A jako v zeleni rostliny cítíme mrtvý obraz života, tak v inkarnátu, v té zvláštní broskvové barvě zdravého člověka pociťujeme živý obraz duše.“

Člověk je organizován tak, že zprava doleva v něm proudí síly éterického těla, zleva doprava síly fyzického těla. Totéž platí pro okysličenou krev, která proudí k srdci zprava, a pro modrou krev s kysličníkem uhličitým, která proudí zleva. Proto také stojí pravá noha apokalyptického Anděla na vodě (éterické tělo), levá na pevnině (fyzické tělo). Člověk prodělává svůj pozemský vývoj ve vzájemném působení červené krve, bez které by nebylo života, a modré krve, bez které by nebylo poznání. V budoucnosti se však má tento stav změnit a člověk má ve svém vývoji dosáhnout stav, kdy z vlastní síly éterického těla bude uskutečňovat to, co stále dělá rostlina - proměňovat modrou krev v červenou, takže řečeno biblicky - strom života a strom poznání, nyní od sebe oddělené, se opět spojí tak, že srostou v jeden. Tyto souvislosti byly známé i staroindické józe. Podle jejího učení se podél éterické páteře s nadsmyslovými orgány (lotosy, čakry) proplétají dva proudy:

Ida - světlemodrý, měsíční proud

Pingala - červený, sluneční proud

Je to vlastně obraz Caducea řeckých mystérií - merkurská Hermova hůl se dvěma proplétajícími se hady. Tyto proplétající se linie pozorujeme i v uspořádání barevných oken Goetheana.

Ve staré józe se o proměnu modré krve v červenou usilovalo dechovým cvičením. Musíme však uvážit, že v tehdejších dobách byl vzduch něčím jiným, než je dnes, protože byl produševněn božskými silami. V pozdějších dobách se však tento stav postupně měnil, a proto v evropském, rosinkruciánském zasvěcení se člověk cvičí nikoliv v dýchání vzduchu, ale v dýchání světla. Produhovnělému smyslovému vnímání, kterým se může oživit i dýchání vzduchu se obrazně vždy říkalo práce s Kamenem mudrců - proměna uhlíku v kyslík v krvi. To naznačuje zřící tvář člověka s vyvinutým nadsmyslovým lotosem (čakrou) na jeho čele na západním červeném okně. Působení světla a barev v souvislosti s proměňováním myšlenek v imaginace můžeme pozorovat také v tomto přednáškovém cyklu, ale zejména v další připravované knize nakladatelství *Fabula* pod názvem *Okultní pečete a znamení*, ve které budou barevné publikace oken druhého Goetheana.

Okna prvního Goetheana, které shořelo v silvestrovské noci 1922/23, mělo tvar triptychu - větší střední část a dvě menší boční části. Okna druhého Goetheana mají protáhlý tvar, který určil Rudolf Steiner v lednu 1924. Střední část triptychu je postavena nad obě boční části, které jsou vedle sebe. Motivy oken jsou stejné jako u oken prvního Goetheana.